Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Географічний факультет

Кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
_____Геоморфологія _____

_____обов'язкова_____

Освітньо-професійна програма **підготовка здобувачів першого (бакалаврського рівня вищої освіти**
(назва програми)

Спеціальність **014 Середня освіта (географія),**
(вказати: код, назва)

Галузь знань **01 Освіта,**
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти **перший (бакалаврський)**
(вказати: перший (бакалаврський)/другий (магістерський)/третій (освітньо-науковий)

географічний
(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання **українська**
(вказати: на яких мовах читається дисципліна)

Розробники: Рідуш Б.Т., завідувач кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії, проф., д. геогр. н.,

(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача (-ів)
http://www.physgeo.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[1694][caf_pers_id]=126&commands[1694]=item
Контактний тел.: +38 (0372) 584853
E-mail: b.ridush@chnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle: https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=1939
Консультації Очні консультації: понеділок та четвер 15.00-17.00
Онлайн-консультації: за попередньою домовленістю.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Курс «Геоморфологія» – це базова нормативна дисципліна зі спеціальності 106 «Географія» і 014 «Середня освіта (географія)», що викладається у 3-му семестрі другого року навчання в обсязі. У курсі розглядаються теми, пов'язані з рельєфом та процесами на поверхні Землі, ключові поняття геоморфології, розвиток форм рельєфу у просторі і часі, ендогенні та екзогенні процеси, їхні механізми та взаємодія, методи дослідження рельєфу, денудація та довготривала еволюція рельєфу. Розглядаються різні геоморфологічні обстановки, такі як флювіальні, гляціальні, кріогенні, узбережні, карстові, аридні тощо, та їхня взаємодія з кліматом. Курс передбачає застосування польових та лабораторних методів у вивченні геоморфології. Отримані теоретичні знання з предмету закріплюються на польовій геоморфологічній практиці та загальногеографічних практиках.

2. Мета навчальної дисципліни: Пізнання основних закономірностей формування рельєфу та використання виявлених закономірностей для розуміння розвитку рельєфу в тому числі під впливом господарської діяльності.

3. Завдання. Сформувати у студентів чітке розуміння походження, будови та віку сучасного рельєфу Землі, його внутрішньої та зовнішньої динаміки.

4. Пререквізити. Вивчення курсу базується на попередніх знаннях здобувачів освіти з предметів «Загальне землезнавство» та «Геологія загальна та історична».

4. Результати навчання

знати: походження рельєфу, його будову, генетичні типи рельєфу, його поширення на Землі

вміти: проводити геоморфологічний аналіз території, визначати генетичні типи рельєфу, проводити морфометричний аналіз рельєфу. Проводити оцінку рельєфу для різних цілей економічної діяльності.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни_____												
Форма навчання	**Рік підготовки**	**Семестр**	**Кількість**			**Кількість годин**						**Вид підсумкового контролю**
			кредитів	**годин**	**змістових модулів**	**лекції**	**практичні**	**семінарські**	**лабораторні**	**самостійна робота**	**індивідуальні завдання**	
Денна	2	I	5,0	120	3	30	-	-	30	60		іспит
Заочна	2	I	5,0	120	-	8	-	-	8	104		іспит

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовний модуль 1. Вступ. Фактори формування рельєфу. Структурна геоморфологія.												
Тема 1. Вступ.	8	2				4						6

Геоморфологія як наука. Історія виникнення науки.												
Тема 2 . Елементи рельєфу. Фактори формування рельєфу.	18	2		10		4		2				8
Тема 3. Зв'язок рельєфу з геологічними структурами. Тектонічні рухи земної кори і рельєф.	8	2				4				2		8
Тема 4. Рельєф областей платформенної морфоструктури. Тектонічне розчленування і тектонічні рухи платформ.	8	2				4						6
Тема 5. Рельєф областей геосинклінальної морфоструктури. Рельєф дна Світового океану.	8	2				4						6
Разом за ЗМ1	40	10		10		20		2	4	2		34
Змістовний модуль 2. Загальні питання динамічної геоморфології.												
Тема 6. Поняття динамічної геоморфології. Вивітрювання і рельєфоутворення.	6	2				4						6
Тема 7. Схили, схилові процеси. Рельєф схилів.	12	2		6		4		2		2		6
Тема 8. Флювіальні процеси. Геоморфологічна робота тимчасових водотоків. Постійні руслові потоки та їх геоморфологічна	10	2		4		4						7

робота.												
Тема 9. Русла рік та їх рельєф. Заплави річкових долин. Їх походження та будова.	12	2		6		4				2		8
Тема 10. Тераси річкових долин. Основні елементи терас. Причини їх утворення. Типи терас. Типи річкових долин. Асиметрія річкових долин.	10	2		4		4		2				8
Разом за ЗМ 2	50	10		20		20		4		4		35
Змістовний модуль 3. Інші геоморфологічні процеси.												
Тема 11. Гляціальні процеси. Робота льодовиків. Покривне та гірське зледеніння. Рельєф областей минулого материкового зледеніння.	6	2				4						8
Тема 12. Рельєф кріолітозони	6	2				4						6
Тема 13. Еолові процеси. Фоми рельєфу утворені ними. Рельєф морських берегів.	6	2				4						8
Тема 14. Карст і суфозія.	6	2				4		2				6
Тема 15. Особливості викладання тем пов’язаних з рельєфом та геоморфологічними процесами в шкільному курсі.	6	2				4						7
Разом за ЗМ 3	30	10		-		20		2		-		35
Усього годин	120	30		30	-	60	120	8		8	-	104

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Клімат і рельєф
2	Зональні та азональні фактори рельєфоутворення
3	Антропогенні форми рельєфу
4	Карстові процеси та рельєф карстових областей
5	Геоморфологічні процеси на морському узбережжі
6	Геоморфологічні карти

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю: Усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота, лабораторна робота) відповідь студента та ін.

Форма підсумкового контролю: іспит.

Засоби оцінювання

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);
- реферати;
- есе;
- розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни
Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	**відмінно** В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов’язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.	зараховано
80 – 89	**B**	**добре** Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст	

70 – 79	**C**	теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.	
60 – 69	**D**	**задовільно** В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань **(D)**. Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань **(E)**.	
50 – 59	**E**		
35 – 49	**FX**	**незадовільно з можливістю повторного складання** Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	**F**	**незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни** Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																				Іспи	Сума
Змістовний модуль № 1 (6)					Змістовний модуль № 2 (7)					Змістовний модуль № 3 (7)				Змістовний модуль № 4 Лабораторні роботи (30)							100
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т12	Т13	Т14	Т15	Т1	Т2	Т3	Т4	Т5			
2	**2**	**2**	**2**	**2**	**3**	**2**	**2**	**1**	**2**	**3**	**2**	**3**	**2**	**5**	**5**	**5**	**5**	**10**		**40**	**100**

Т1, Т2 ... Т12 – теми змістових модулів.

5. Рекомендована література

Основна

1. Стецюк В.В., Ковальчук І.П. Основи геоморфології: Навчальний посібник. К.: Вища школа, 2005 495 с.
2. Байрак Г. Методи геоморфологічних досліджень. Львів: ЛНУ ім.І.Франка, 2018. 292 с.
3. Дутчак М. В. Геоморфологія. Методичні вказівки. Чернівці: ЧДУ, 1997.
4. Дутчак М. В. Геоморфологія. Методичні вказівки до лабораторних робіт. Чернівці: ЧДУ, 1998.
5. Кравчук Я.С. Геоморфологічне картографування. Навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. - 176 с.
6. Колтун О.В. Вступ до геоморфології. Львів: ЛНУ ім.І.Франка, 2006. 80 с.
7. Климчук А. Б. Гипогенный спелеогенез, его гидрогеологическое значение и роль в эволюции карста. Монография. Симферополь: ДИАЙПИ, 2013. 180 с.
8. Леонтьев О. К., Рычагов Г.И. Общая геоморфология. М.: Высш. шк.1979.
9. Сучасна динаміка рельєфу України / За ред. В.П. Палієнко. К.: Наук. думка, 2005. 268 с.
10. Hugget R.J. Fundamentals of Geomorphology. NY, 2007. 466 p.

Допоміжна

1. Ананьев Г.С., Леонтьев О.К. Геоморфология материков и океанов. М.: Изд-во МГУ, 1987. 275 с.
2. Бондарчук В. Г. Основы геоморфологии. М.: Учпедгиз, 1949.
3. Воскресенский С.С. Динамическая геоморфология. Формирование склонов. М.: Изд-во МГУ, 1971.
4. Девис. Геоморфологические очерки. Москва: Изд-во Иностранной литературы, 1962 г. 455 с.
5. Спиридонов А.И. Геоморфологическое картирование. Издание второе, дополненное. М.: Недра, 1985. 183 с.
6. Климчук А. Б. Эпикарст: гидрогеология, морфогенез и эволюция. Симферополь: Сонат. 2009 г. 112 с.
7. Кравчук Я.С. Геоморфологічне картографування в науково-дослідній роботі. Львів: ЛДУ, 1981. 63с.
8. Пенк В. Морфологический анализ. Москва: Географгиз, 1961. 360 с.
9. Спиридонов А.И. Геоморфологическое картирование. Издание второе, дополненное. М.: Недра, 1985. 183с.
10. Щукин И. С. Общая геоморфология. Т.1-3. М.: Изд-во МГУ, 1960-1974.
11. Якушко О.Ф. Основы геоморфологии. Минск. Вышэйш. шк. 1986.

12. Bull W. B. Tectonic Geomorphology of Mountains: a new approach to paleoseismology. Blackwell Publishing, 2007. 316 p.
13. Higland L.M., Bobrowsky P., 2008, The landslide handbook – A guide to understanding landslides: Reston, Virginia, U.S. Geological Survey Circular 1325, 129 p.
14. Landslides: types, mechanisms, and modelling / edited by J.J. Clague, D. Stead. Cambridge University Press, 2012. 420 p.
15. Harvey A. M., Mather A. E., Stokes M. (eds.) 2005. Alluvial Fans: Geomorphology, Sedimentology, Dynamics. Geological Society, London, Special Publication, 251. 248 p.
16. Bridge J., Demicco R. Earth Surface, Processes, Landforms and Sediment Deposits. Cambridge University Press, 2008. 815 p.
17. Paleoseismology / edited by J.P.McCalpin. 2008. Academic Press, Oxford, UK: 613 p.

Власні публікації викладача з тематики курсу

1. Рідуш Б.Т. Природно-антропогенні скельно-печерні комплекси Українських Карпат // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 294: Географія. Чернівці: Рута, 2006. С. 195-206.
2. Рідуш Б.Т. Гіпогенний карстогенез у пісковикових формаціях Українських Карпат // Український географічний журнал. 2010. №1. С. 18-22.
3. Рідуш Б.Т. Динаміка карстових масивів Українських Карпат за даними відкладів печер Стрімчакового карстового району // Геополитика и экогеодинамика регионов. Сімферополь, 2010. Вып. 1. С. 21-31.
4. Кочерган Я., Рідуш Б. Кріогенне вивітрювання в карстових порожнинах Буковинського Придністров'я // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 587-588: Географія. Чернівці: Рута, 2011. С. 30-35.
5. Калуш Ю., Рідуш Б. Голоценові сейсмодислокації Кельменецького Подністров'я // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 587-588: Географія. Чернівці: Рута, 2011. С. 13-18.
6. Киналь О.В., Проскурняк М.М., Рідуш Б.Т., Чернега П.І. Буковинськими Карпатами та Передгір'ям: путівник наукової екскурсії конференції «Еволюція та антропогенізація ландшафтів передгірських і гірських територій» 31 трав. 2 черв. 2012 р. Чернівці: Букрек, 2012. 32 с.
7. Андрейчук В.М., Гембіца П., Коржик В.П., Рідуш Б.Т. Палеогеографічні дослідження голоценового алювію в Багненській долині (Буковинське Передкарпаття, Чернівецька область) // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 616: Географія. Чернівці: Рута, 2012. С. 5-11.
8. Калуш Ю.І., Рідуш Б.Т. Палеосейсмодислокації в районі Дністровської ГАЕС – індикатори сейсмічних подій у регіоні Середнього Подністров'я // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 616: Географія. Чернівці: Рута, 2012. С. 19-24.
9. Kalush I., Ridush B. Holocene seismodislocations of Kelmentsy part of the Dniester area, Ukraine / Iuliia Kalush, Bogdan Ridush // Georeview 02/2013; 22(1):1-7. DOI:10.4316/GEOREVIEW.2013.22.1.6.
10. Горда Л., Рідуш Б. Еволюція Подільсько-Буковинської частини долини Дністра в пізньому кайнозої // Науковий вісник Чернівецького університету. Випуск 672-673. Географія. Чернівці: Рута, 2013. С. 5-10.
11. Рідуш Б., Поп'юк Я. Аномальні потужності руслового алювію в терасових відкладах Середнього Подністров'я // Науковий вісник Чернівецького ун-ту: зб. наук. праць. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. Вип. 762-763: Географія. С. 49-57.
12. Рідуш Б.Т., Дутчак М.В., Холявчук Д.І. Природно-антропогенні об'єкти Північно-Бессарабського Придністер'я. Путівник наукової конференції «Від географії до географічного українознавства: еволюція освітньо-наукових ідей та пошуків (до 140-річчя започаткування географії у Чернівецькому національному університеті імені

Юрія Федьковича)» 12-13 жовтня 2016 / За ред. Б.Т.Рідуша. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т, 2016. 24 с.
13. Gębica P., Jacyszyn A., Krąpiec M., Budek A., Czumak N., Starkel L., Andrejczuk W., Ridush B., 2016. Stratigraphy of alluvia and phases of the Holocene floods in the valleys of the Eastern Carpathians foreland. Quaternary International, Vol.415, pp.55:66.
14. Рідуш Б., Божук Т. Карстово-спелеологічні екскурсії у Заставнянському карстовому районі (Північна Буковина) // Геотуризм: практика і досвід. М-ли III міжнар. наук.-практ. конф. (26-28 квіт. 2018, Львів). Львів: Каменяр, 2018. С. 117-120.
15. Рідуш Б. Антропогенна активізація геоморфологічних процесів як загроза збереженості історичних підземних комплексів Середнього Подністров'я та Українських Карпат // Проблеми збереження та використання історичних підземних комплексів в умовах негативних техногенних впливів. Мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ-Чернігів, 26-27 жовтня 2017 р.). / Упоряд. І.А. Черевко. К.: Фенікс, 2018. С. 66-72.
16. Рідуш Б.Т., Марчук Л. В. Розвиток долини Дністра в межах Товтрової зони у пліоцені та ранньому плейстоцені. Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2018. Вип. 803. С. 96-102.
17. Поп'юк Я., Рідуш Б. Будова нижніх терас долини р. Дністер (на прикладі ділянки Василів-Дорошівці). Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. 2020. Вип. 824: Географія. С. 75-86.

6. Інформаційні ресурси

https://www.sworld.com.ua/konfer25/214.htm
http://publ.lib.ru/ARCHIVES/R/RUDOY_Aleksey_Nikolaevich/_Rudoy_A.N..html
https://www.geomorphology.org.uk/what-geomorphology-0
https://www.nrcs.usda.gov/wps/portal/nrcs/detail/?cid=nrcs142p2_054252
https://journals.openedition.org/geomorphologie/1031?lang=en
http://www.sussex.ac.uk/geography/research/earthsystems
https://encyclopedia2.thefreedictionary.com/geomorphology
Бібліотечний сайт кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії https://collectedpapers.com.ua/